

Afspraken over de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs

Evaluatie Wet Eindtoets PO

Margot Oomens
Maaïke Ketelaars
Eelco van Aarsen
Frank Scholten

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Onderzoeksvragen	5
1.2	Werkwijze	6
1.3	Onderzoeksgroep	7
1.4	Leeswijzer	8
2	Advisering	10
2.1	Soorten adviezen	10
2.1.1	Enkelvoudig of meervoudig?	10
2.1.2	Plaatsingsadviezen	10
2.1.3	Schooladviezen en plaatsingsadviezen in de praktijk.....	11
2.1.4	Heroverweging en bijstelling	13
2.1.5	Ervaringen met heroverwegingen en bijstellingen in de praktijk	13
2.2	Waarop is het advies gebaseerd?.....	15
3	Toelating en plaatsing	18
3.1	Afspraken over toelating	18
3.2	Afspraken over plaatsing	18
3.2.1	Plaatsing in de praktijk	19
3.3	Afspraken over moment van toelating en plaatsing	20
4	Onderwijskundig rapport	22
4.1	Moment van overdracht van onderwijskundig rapport	22
4.2	Informatie in het onderwijskundig rapport	22
4.3	Rol van ouders bij het onderwijskundig rapport	23
4.4	Gebruik van het onderwijskundig rapport in de praktijk.....	23
5	Overige afspraken	25
5.1	Overige onderwerpen in plaatsingswijzers	25
5.2	Draagvlak	25

1 Inleiding

Met ingang van het schooljaar 2014/15 is de Wet Eindtoetsing PO van kracht. Bij de invoering van deze wet zijn afspraken gemaakt over een meerjarige evaluatie. Deze evaluatie wordt in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) uitgevoerd door Oberon in samenwerking met de Universiteit Twente en bestaat uit een procesevaluatie en een effectevaluatie. De procesevaluatie richt zich op de uitvoering van de nieuwe wet- en regelgeving en de effectevaluatie brengt in beeld wat de effecten zijn van de vernieuwde wet- en regelgeving. Het ministerie heeft Oberon gevraagd om als uitbreiding van de lopende evaluatie een onderzoek uit te voeren naar plaatsingswijzers waarin basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs afspraken maken over de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs. Aanleiding voor het onderzoek zijn Kamervragen over onder meer afspraken over adviezen (enkelvoudig en/of meervoudig) en over het gebruik van het onderwijskundig rapport.

1.1 Onderzoeksvragen

Het onderzoek richt zich op afspraken die basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs hebben gemaakt over de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs. Deze afspraken kunnen betrekking hebben op meerdere onderwerpen, zoals advisering, toelating en plaatsing, en gebruik van het onderwijskundig rapport. In overleg met het ministerie van OCW zijn de onderzoeksvragen voor het onderzoek vastgesteld. We hebben deze vragen geordend in vier categorieën.¹

A. **Advisering:**

1. Welke afspraken staan in de plaatsingswijzers over enkelvoudige en meervoudige adviezen?
2. Welke bronnen/criteria worden gebruikt voor het opstellen van het schooladvies? Zijn er daarbij afspraken over normen op LVS-toetsen en over welk criterium doorslaggevend is?
3. Waarom zijn afspraken gemaakt over het geven van (bij voorkeur) enkelvoudige adviezen?
4. Waarom wordt naast het schooladvies ook een plaatsingsadvies gegeven en wat is de rol van dit plaatsingsadvies?
5. Welke afspraken zijn in plaatsingswijzers opgenomen over heroverweging en bijstelling van het schooladvies?

B. **Toelating en plaatsing:**

6. Wat is in de plaatsingswijzers opgenomen over LVS-scores als voorwaarde voor toelating/plaatsing?
7. Welke afspraken zijn in plaatsingswijzers opgenomen over plaatsing in brugklastypen?
8. Op welk moment vinden toelating en plaatsing plaats?

C. **Onderwijskundig rapport:**

9. Wat is in de plaatsingswijzers opgenomen over het moment van overdracht van het onderwijskundig rapport en wat is de rol van ouders hierbij?
10. Welke informatie is opgenomen in het onderwijskundig rapport?
11. Wat zijn doelen van de overdracht van het onderwijskundig rapport?

D. **Overige:**

12. Over welke andere onderwerpen (op hoofdlijnen) is in de plaatsingswijzers informatie opgenomen?²

¹ De onderzoeksvragen 3, 4, 11 en 13 zijn uitsluitend aan bod gekomen in het verdiepend onderzoek. Zie voor een verdere toelichting daarop paragraaf 1.2.

² Het gaat hier om onderwerpen die niet aan bod zijn gekomen bij de voorgaande onderzoeksvragen.

13. Wie is betrokken geweest bij het opstellen de afspraken uit de plaatsingswijzer?

1.2 Werkwijze

Plaatsingswijzers die door scholen, samenwerkingsverbanden of overige betrokken instanties zijn opgesteld vormden het startpunt voor het onderzoek. De term 'plaatsingswijzer' is hierbij ruim opgevat; het kan bijvoorbeeld gaan om procesbeschrijvingen van aanmelding, toelating en plaatsing en om documenten die toetsnormen beschrijven op basis waarvan basisscholen hun schooladviezen opstellen of ondersteunen richting het VO. In de praktijk worden naast de term 'plaatsingswijzers' vele andere termen gebruikt zoals handboek overgang po-vo, kernprocedure po-vo, bovo-procedure en protocol overgang primair naar voortgezet onderwijs.

Het onderzoek bestond uit twee hoofdonderdelen:

1. **Analyse plaatsingswijzers:**

- a. Verkrijgen plaatsingswijzers: via internet hebben we gezocht naar publiek beschikbare plaatsingswijzers. Met gemeenten/regio's waarvan geen plaatsingswijzers openbaar beschikbaar was, hebben we telefonisch of via e-mail contact opgenomen voor het opvragen van de plaatsingswijzer.
- b. Eerste inhoudelijke analyse plaatsingswijzers: voor de analyse van de plaatsingswijzers hebben we de onderzoeksvragen omgezet naar gesloten vragen met vaste antwoordmogelijkheden. Op basis van de informatie in de plaatsingswijzers hebben we per plaatsingswijzer en per vraag steeds een keuze uit deze antwoordmogelijkheden gemaakt.
- c. Aanvullende telefonische bevraging: bij de eerste inhoudelijke analyse werd duidelijk dat de benodigde informatie lang niet in alle plaatsingswijzers (voldoende concreet) is opgenomen. Om in dergelijke gevallen 'de gaten te vullen', hebben we telefonisch contact opgenomen met de contactpersonen.
- d. Vervolganalyse plaatsingswijzers: de informatie die we verkregen hebben uit de telefonische bevraging hebben we toegevoegd aan het databestand van de eerste inhoudelijke analyses. Zodoende hebben we een bestand verkregen waarin per plaatsingswijzers de antwoorden van alle onderzoeksvragen waren opgenomen. Dit bestand hebben we gebruikt voor de analyses op het niveau van de plaatsingswijzers.
- e. Analyses op schoolniveau: om zicht te krijgen op de reikwijdte van de afspraken uit de onderzochte plaatsingswijzers hebben we voor elke plaatsingswijzer uitgezocht op welke scholen de afspraken betrekking hebben. Vervolgens hebben we de informatie uit het databestand van de plaatsingswijzers gekoppeld aan openbaar beschikbare DUO-bestanden met daarin alle vo-vestigingen. Dit bestand hebben we gebruikt voor de analyses op schoolniveau.

2. **Verdiepende interviews:**

Om zicht te krijgen op achterliggende motieven voor bepaalde afspraken uit de plaatsingswijzers hebben we in acht gemeenten/regio's verdiepende interviews gehouden. De selectie hebben we gemaakt door te kijken naar spreiding van de resultaten uit de analyse van de plaatsingswijzers en naar spreiding wat betreft grootte van de gemeente (regio). In elke gemeente/regio hebben we een groepsgesprek gevoerd waarin we gesproken hebben met een bovenschoolse vertegenwoordiger (bijvoorbeeld een povo-coördinator) en enkele betrokkenen vanuit het basis- en het voortgezet onderwijs. In de gesprekken zijn we nagegaan we na of de papieren werkelijkheid uit de plaatsingswijzers strookt met de praktijk en zijn we ingegaan op achterliggende motieven voor bepaalde afspraken uit de plaatsingswijzers.

1.3 Onderzoeksgroep

In overleg met het ministerie van OCW is afgesproken dat het onderzoek zich richt op de G37-gemeenten (G4+G33) aangevuld met acht andere regio's of gemeenten. Twee van de G37-gemeenten hebben nog geen gemeentelijke of regionale afspraken gemaakt over de overgang van het basis- naar voortgezet onderwijs. Deze gemeenten geven aan dat dergelijke afspraken er komen met ingang van volgend schooljaar. Verder hebben wij van zeven van de G37-gemeenten en van één regio geen plaatsingswijzer kunnen achterhalen en/of hebben we hen niet kunnen spreken voor de aanvullende bevraging. Het aantal plaatsingswijzers waarop de onderzoeksresultaten betrekking hebben, bedraagt zodoende 35. Het gaat om de plaatsingswijzers van alle G4, van 24 van de 31 G33-gemeenten met een plaatsingswijzer en van zeven overige gemeenten/regio's. Met behulp van deze plaatsingswijzers kunnen we een representatief beeld geven van de afspraken in de G4- en de G33-gemeenten. Voor de overige gemeenten is het beeld indicatief. Het aantal is te klein om een representatief beeld te kunnen geven. Bovendien weten we niet hoeveel van deze gemeenten wel en hoeveel geen afspraken hebben vastgelegd in plaatsingswijzers.

De 35 plaatsingswijzers hebben betrekking op 775 van de ruim 1.400 VO-scholen (locaties).³ De scholen waarover afspraken zijn vastgelegd zijn representatief qua schoolgrootte en schooltype (zie tabel 1.1 en 1.2). Gezien de keuze voor de gemeenten waarop het onderzoek zich richt, zien we dat scholen uit de G4 en G33 zijn oververtegenwoordigd en scholen uit de overige gemeenten ondervertegenwoordigd in vergelijking met de populatie (zie tabel 1.3).

Tabel 1.1 Onderzoeksgroep scholen naar schoolgrootte

	aantal onderzoek	% van onderzoek	aantal populatie	% van populatie
klein	260	33,5	462	32,3
middelgroot	254	32,8	463	32,3
groot	238	30,7	462	32,3
onbekend	23	3,0	45	3,1
<i>totaal</i>	<i>775</i>	<i>100</i>	<i>1.432</i>	<i>100</i>

Tabel 1.2 Onderzoeksgroep scholen naar onderwijstype

	aantal onderzoek	% van onderzoek	aantal populatie	% van populatie
praktijkonderwijs	79	10,2	148	10,3
vmbo	265	34,2	499	34,8
havo / vwo	152	19,6	239	16,7
breed	227	29,3	440	30,7
onbekend	52	6,7	106	7,4
<i>totaal</i>	<i>775</i>	<i>100</i>	<i>1.432</i>	<i>100</i>

³ Om een inschatting te maken van het aantal basisscholen waarop de onderzochte plaatsingswijzers betrekking hebben, zijn we als volgt te werk gegaan. Voor alle gemeenten waarvan een of meerdere vo-scholen vallen onder een onderzochte plaatsingswijzer hebben we het percentage berekend van de participerende vo-scholen in de betreffende gemeente. Deze percentages hebben we gebruikt om voor diezelfde gemeenten een schatting te maken van het aantal basisscholen dat onder de plaatsingswijzers valt. We komen dan tot een schatting van 2.873 van de 3.030 basisscholen (95%) in de betreffende gemeenten. Vermoedelijk is dit aantal een onderschatting van het daadwerkelijke aantal. Er zijn namelijk gemeenten zonder vo-scholen, waar wel in totaal 569 basisscholen zijn. Het is aannemelijk dat een deel van deze basisscholen wel onder een onderzochte regionale plaatsingswijzer valt.

Tabel 1.3 Onderzoeksgroep scholen naar gemeentegrootte

	aantal onderzoek	% van onderzoek	aantal populatie	% van populatie
G4	207	26,7	207	14,5
G33	290	37,4	421	29,4
overig	278	35,9	804	56,1
<i>totaal</i>	<i>775</i>	<i>100</i>	<i>1.432</i>	<i>100</i>

Zoals reeds beschreven zijn de gegevens verzameld op het niveau van de plaatsingswijzers. Vervolgens hebben alle scholen waarop een plaatsingswijzer betrekking heeft, dezelfde scores gekregen. Bij elke plaatsingswijzer zijn scholen van verschillende schoolgroottes en met verschillende onderwijstypen betrokken. Aan welke plaatsingswijzer een school deelneemt, wordt in de praktijk vrijwel altijd bepaald door de geografische ligging. Scholen kunnen meestal niet kiezen voor een andere plaatsingswijzer; schoolbesturen kunnen hooguit besluiten zich niet te conformeren aan de plaatsingswijzer uit hun gemeente (regio). In de praktijk lijkt dit laatste slechts sporadisch voor te komen.⁴

Indien we bij de resultaten verschillen vinden tussen scholen met verschillende schoolgroottes of verschillende onderwijstypen zijn deze zeer lastig interpreteerbaar. We kunnen immers niet zeggen dat de schoolgrootte of het onderwijstype van invloed is op bijvoorbeeld de mate van enkelvoudige advisering. Er is waarschijnlijk eerder sprake van 'toeval', namelijk dat bijvoorbeeld kleine scholen toevallig vaker dan grote scholen behoren tot een plaatsingswijzer die afspraken heeft over enkelvoudige advisering. Uit de analyses blijkt dat er niet of nauwelijks verschillen zijn tussen scholen van verschillende schoolgrootte en naar onderwijstype en de paar kleine verschillen zullen vooral toevallig zijn. Daarom gaan we hier in de rapportage verder niet op in.

Eventuele verschillen tussen scholen naar gemeentegrootte rapporteren we wel. We hebben eerder gezien dat de onderzochte plaatsingswijzers grotendeels betrekking hebben op de G4 en de G33 en in mindere mate op de overige gemeenten. De resultaten zijn daarmee representatief voor de G4 en de G33, maar niet voor alle overige gemeenten. Indien we geen verschillen vinden tussen scholen naar gemeentegrootte geven de resultaten van de totale groep scholen dus een goed beeld van de scholen en de G4 en de G33. Als we wel verschillen zien tussen scholen naar gemeentegrootte mogen we de resultaten van de totale groep niet zonder meer als representatief voor de G4 en de G33 beschouwen. We geven daarom in dergelijke gevallen aan wat de verschillen zijn tussen de G4, de G33 en de totale groep.

1.4 Leeswijzer

Ter beantwoording van de onderzoeksvragen integreren we de bevindingen van de analyse van de plaatsingswijzers en de verdiepende interviews. In hoofdstuk 2 staan afspraken over de advisering centraal (onderzoeksvragen 1 tot en met 5). Afspraken rondom toelating en plaatsing bespreken we in hoofdstuk 3 (onderzoeksvragen 6 tot en met 8). In hoofdstuk 4 komen de afspraken rondom het onderwijskundig rapport aan bod (onderzoeksvragen 9 tot en met 11). In hoofdstuk 5 sluiten we af met de overige afspraken (onderzoeksvragen 12 en 13).

⁴ Om een inschatting te maken van het aantal scholen dat zich niet aansluit bij een plaatsingswijzer zijn we als volgt te werk gegaan. Van de onderzochte plaatsingswijzers zijn er 26 te karakteriseren als een 'gemeentelijke' plaatsingswijzer (alleen scholen uit één gemeente of in ruime meerderheid scholen uit één gemeente gebruiken de betreffende plaatsingswijzer). Van de 466 scholen in de 26 gemeenten committeert drie procent zich niet aan hun gemeentelijke plaatsingswijzer.

In elk hoofdstuk gebruiken we dezelfde beschrijvingswijze. De bevindingen van de analyse van de plaatsingswijzers presenteren we in tabellen waarin de aantallen en percentages plaatsingswijzers en scholen zijn opgenomen waarvoor bepaalde afspraken gelden. We voorzien elke tabel van een korte toelichting. Vervolgens gaan we op basis van de bevindingen van de verdiepende interviews nader in op achtergronden van de cijfers uit een tabel en op de werking van afspraken in de praktijk.

2 Advisering

2.1 Soorten adviezen

2.1.1 Enkelvoudig of meervoudig?

Maken basisscholen en vo-scholen afspraken over het type adviezen die gegeven worden? We hebben in de eerste plaats gekeken of er afspraken zijn over het geven van enkelvoudige dan wel meervoudige adviezen. Bij enkelvoudige adviezen gaat het om adviezen voor een onderwijstype in het vo, bijvoorbeeld een advies havo. Bij meervoudige adviezen gaat het om adviezen waarin twee onderwijsonderwijstypen gecombineerd worden, bijvoorbeeld een advies havo/vwo. Vrijwel alle scholen hebben afspraken gemaakt over het type adviezen dat zij geven (zie tabel 2.1). Relatief vaak is de afspraak om enkelvoudige adviezen voorzien van een meervoudig plaatsingsadvies te geven (45,7%) of om zowel enkelvoudig als meervoudig te adviseren (37,5%). De afspraak om (bij voorkeur) enkelvoudig te adviseren komt voor bij 13,1 procent van de scholen: 5,5 procent heeft afgesproken enkelvoudig te adviseren en 7,6 procent adviseert bij voorkeur enkelvoudig. De afspraken van scholen in de G4 verschillen van die van de andere scholen: 91 procent van de scholen heeft afgesproken zowel enkelvoudig als meervoudig te adviseren en 9,2 procent hanteert de afspraak 'enkelvoudig advies met een meervoudig plaatsingsadvies'.

Tabel 2.1 Afspraken over type adviezen

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
enkelvoudig	4	11,4	43	5,5
bij voorkeur enkelvoudig	5	14,3	59	7,6
enkelvoudig met meervoudig plaatsingsadvies	16	45,7	354	45,7
zowel enkelvoudig als meervoudig	9	25,7	291	37,5
geen afspraken	1	2,9	28	3,6
<i>totaal</i>	<i>35</i>	<i>100</i>	<i>775</i>	<i>100</i>

2.1.2 Plaatsingsadviezen

Naast afspraken over het type adviezen dat gegeven wordt, kunnen scholen afspreken om aanvullend op het schooladvies een plaatsingsadvies te geven. Met een plaatsingsadvies geeft de basisschool aan in welk type brugklas een leerling het beste geplaatst kan worden. In voorgaande tabel hebben we al gezien dat scholen die hebben afgesproken enkelvoudig te adviseren, dit enkelvoudige advies vaak combineren met de afspraak een meervoudig plaatsingsadvies te geven. Het gaat om 45,7 procent van de scholen die een enkelvoudig schooladvies voorzien van een meervoudig plaatsingsadvies. Daarnaast heeft nog 15,5 procent van de scholen afgesproken een plaatsingsadvies te geven als aanvulling op het schooladvies (zie tabel 2.2.). Scholen uit een grotere gemeente hebben minder vaker afgesproken met een aanvullend plaatsingsadvies te werken (G4 31%, G33 63% en overige gemeenten 81%).

Tabel 2.2 Afspraken over plaatsingsadviezen

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
geen plaatsingsadvies	14	40,0	301	38,8
plaatsingsadvies als aanvulling op schooladvies	21	60,0	474	61,2
<i>totaal</i>	<i>35</i>	<i>100</i>	<i>775</i>	<i>100</i>

2.1.3 Schooladviezen en plaatsingsadviezen in de praktijk

In de verdiepende interviews hebben we gevraagd naar de redenen voor het type adviezen die gegeven worden. Ook hebben we gesproken over redenen voor het gebruik van plaatsingsadviezen. Voordat we ingaan op deze redenen, gaan we eerst in op de wijze waarop het advies tot stand komt.

Adviesproces

Ongevraagd benadrukken onze gesprekspartners dat de advisering een zeer zorgvuldig proces is. Bij dit proces zijn meerdere personen in de school betrokken, waaronder vrijwel altijd de directie, de intern begeleider, de leerkracht van groep 8 en de leerkracht van groep 7. Soms is ook de leerkracht van groep 6 betrokken. Deze personen kijken naar de ontwikkeling van een leerling gedurende de gehele basisschoolperiode. Daarbij maken zij gebruik van scores op toetsen uit het leerlingvolgsysteem en vaak ook van scores op anders toetsen. Daarnaast wordt gekeken naar leerlingkenmerken zoals motivatie, werkhouding, zelfvertrouwen en thuissituatie. Betrokkenen omschrijven de waarde van deze werkwijze bij de advisering als volgt: *“De basisschool kijkt naar de film in plaats van naar de foto. Als een toets leidend is, kijk je alleen naar de foto. Dat doet geen recht aan de ontwikkeling van een leerling.”*

Redenen voor soorten adviezen: enkelvoudig of meervoudig?

We hebben twee gemeenten/regio's gesproken waar is afgesproken zowel meervoudige als enkelvoudige adviezen te geven. De betrokkenen geven aan dat *“hiervoor niet alleen gekozen is omdat OCW dat wil.”* In de ene gemeente/regio wordt hieraan toegevoegd: *“Voorheen werkten we met enkelvoudige adviezen omdat dit helderder was, vooral voor vo-scholen die geen dakplanklassen⁵ hebben. Maar nu zijn we grotendeels tevreden met meervoudige adviezen omdat een meervoudig advies ideaal is bij twijfel over het niveau of bij groeimogelijkheden.”* De andere gemeente/regio omschrijft de redenen als volgt. *“Er bleek vanuit het veld geen eenduidige voorkeur te zijn voor enkelvoudige of meervoudige adviezen. Verder hebben we gebruik gemaakt van gebruikerservaringen, ook uit omliggende regio's. Tot slot bleek de werkwijze met enkelvoudige adviezen en profielen, die we voorheen gebruikten, niet altijd duidelijk voor scholen.”*

De twee hierboven besproken gemeenten/regio's hebben als het ware geanticipeerd op een voorstel van de Staatssecretaris dat komend najaar zal verschijnen. *“Dit voorstel regelt dat het niet langer is toegestaan om in plaatsingswijzers op te nemen dat basisscholen uitsluitend enkelvoudige schooladviezen mogen geven.”⁶* De betrokkenen uit de twee gemeenten/regio's zijn tevreden over het werken met zowel enkelvoudige als meervoudige adviezen en onderschrijven hiermee als het ware het voorstel van de Staatssecretaris. Ook een derde geïnterviewde gemeente/regio, waar gewerkt wordt met bij voorkeur enkelvoudige adviezen, voldoet al aan het voorstel. Hier worden bij voorkeur

⁵ Brugklassen met twee onderwijstypen, bijvoorbeeld een brugklas vmbo-basis/vmbo-kader en een havo/vwo-brugklas.

⁶ Zie hiervoor de [brief](#) aan de Tweede Kamer *Eerste bevindingen onderzoek plaatsingswijzers overgang po-vo* d.d. 24 juni 2016.

enkelvoudige adviezen gegeven vanwege het geringe aantal dakpanklassen in de regio. Het staat scholen echter vrij om ook meervoudige adviezen te geven.

Vier gemeenten/regio's die we gesproken hebben, werken met enkelvoudige adviezen en meervoudige plaatsingsadviezen. Hoewel meervoudige adviezen in drie van deze gemeenten/regio's niet strikt verboden zijn en in de praktijk dus ook voorkomen, hebben de vier gemeenten/regio's een sterke voorkeur voor enkelvoudige schooladviezen in combinatie met meervoudige plaatsingsadviezen. Zij geven hiervoor meerdere redenen:

- *“Enkelvoudige adviezen nemen onduidelijkheid weg, zowel voor vo-scholen als voor ouders.”*
- *“De plaatsingsadviezen (profielen) bieden in combinatie met het schooladvies veel meer informatie dan alleen een schooladvies.”*
- *“Door het werken met enkelvoudige adviezen en meervoudige plaatsingsadviezen kunnen we optimaal aansluiten bij wat een leerling nodig heeft.”*
- *“Enkelvoudige adviezen sluiten beter aan bij de praktijk op vo-scholen die geen dakpanklassen hebben.”*
- *“De onderbouwrendementen stonden onder druk. Door gebruik te maken van enkelvoudige adviezen lopen vo-scholen minder risico. We weten ook dat de berekeningswijze van de inspectie is veranderd waardoor dit argument niet meer van toepassing is.”*

Onder het kopje “Waarom plaatsingsadviezen?” lichten we de redenen van deze gemeenten/regio's voor het gebruik van plaatsingsadviezen verder toe.

Tot slot hebben we gesproken met een gemeente/regio waar is afgesproken enkelvoudige schooladviezen en geen plaatsingsadviezen te geven. Reden voor het gebruik van enkelvoudige adviezen is dat hierdoor eenduidigheid wordt gecreëerd en dat dit goed aansluit bij de situatie op de vo-scholen, die vrijwel allemaal alleen homogene brugklassen hebben. In de praktijk in deze gemeente/regio blijkt dat enkelvoudige adviezen voldoen voor ongeveer 90 procent van de leerlingen. *“Voor 10 procent van de leerlingen geldt dat er twijfel is; voor hen zouden meervoudige adviezen een uitkomst zijn.”* Vanwege deze twijfelgevallen en naar aanleiding van de brieven van OCW gaat deze gemeente/regio vanaf volgend schooljaar zowel enkelvoudige als meervoudige adviezen gebruiken. Onze gesprekspartners zeggen daarover: *“Ouders kunnen op die manier gerustgesteld worden. We kunnen dan duidelijk maken dat een leerling misschien meer aan kan dan havo door een havo/vwo advies te geven. Maar ook kunnen we op die manier de leerling in bescherming nemen. Bij bijstelling van een havo-advies, kunnen we dan namelijk een havo/vwo-advies geven. We hopen daarmee te voorkomen dat een leerling in de brugklas op zijn tenen moet lopen. Verder verwachten we dat wellicht meer vo-scholen met dakpanklassen gaan werken.”*

Waarom plaatsingsadviezen?

Vier van de geïnterviewde gemeenten/regio's werken met plaatsingsadviezen, in sommige gemeenten/regio's profielen genoemd. De plaatsingsadviezen kunnen meervoudig zijn. In alle gevallen is de afspraak dat de vo-scholen het plaatsingsadvies volgen. Volgens betrokkenen van zowel po- als vo-scholen gebeurt dat ook in de praktijk.

De redenen waarom voor plaatsingsadviezen gekozen wordt, vallen uiteen in twee hoofdgroepen. In de eerste plaats gaat het om recht doen aan verschillen tussen leerlingen en het bieden van kansen aan leerlingen.

- *“Naast het schooladvies werken wij met vier profielen: basisprofiel, plusprofiel, bespreekprofiel, disharmonisch profiel. Deze bevatten gedetailleerde informatie over sterke en zwakke kanten en zijn daardoor informatiever dan een meervoudig schooladvies.”*
- *“Het plaatsingsadvies geeft aan via welke route de leerlingen volgens de basisschool de meeste kans hebben om het diploma te behalen. Een leerling heeft bijvoorbeeld een havo-advies. Als dit een leerling is die veel behoefte heeft aan succeservaringen en niet gedijt bij ‘op de tenen lopen’ is de kans van slagen voor deze leerling het grootst als hij geplaatst wordt in een tl/havo-brugklas.”*
- *“Eigenlijk geven onze profielen meer rechten aan ouders en leerlingen dan een meervoudig schooladvies. Een leerling met een vwo-bespreekprofiel mag bij ons niet in havo-brugklas geplaatst worden. Als deze leerling een meervoudig schooladvies zou krijgen, is dat een havo/vwo-advies en mag die leerlingen wel in een havo-brugklas geplaatst worden.”*

Op basis van voorgaande citaten schatten wij in dat het plaatsingsadvies vaker hoger zal zijn dan het schooladvies (kansen geven), maar dat het ook lager kan zijn (behoefte aan succeservaring).

De tweede hoofdreden waarom gekozen wordt voor het geven van plaatsingsadviezen is dat de combinatie van schooladviezen en plaatsingsadviezen volgens betrokkenen duidelijk is voor ouders:

- *“Door aan het schooladvies een profiel toe te voegen, begrijpen ouders het advies veel beter.”*
- *“Wij beschouwen het schooladvies als diplomaperspectief. Doordat dit enkelvoudig is, geeft het de door ouders gewenste duidelijkheid.”*

2.1.4 Heroverweging en bijstelling

Sinds de invoering van de Wet Eindtoetsing PO krijgen leerlingen hun advies voordat zij een eindtoets hebben gemaakt. Als na het maken van de eindtoets blijkt dat het toetsadvies hoger uitvalt dan het gegeven schooladvies moet de basisschool het schooladvies heroverwegen. Op basis van deze heroverweging kan de basisschool besluiten het advies naar boven bij stellen. Indien het advies niet wordt bijgesteld moet de basisschool dit motiveren. Scholen kunnen bij de heroverweging de ouders/leerling betrekken en/of de vo-school waar de leerling is aangemeld. We hebben gekeken welke afspraken basisscholen en vo-scholen gemaakt hebben over de heroverwegingen en bijstellingen. In bijna alle gevallen (96,4% van de scholen) is de afspraak dat de basisschool gaat over heroverweging en bijstelling. Bij de overige scholen is aanvullend afgesproken dat de basisschool tijdens de heroverweging overlegt met de vo-school over het al dan niet bijstellen van het advies.

2.1.5 Ervaringen met heroverwegingen en bijstellingen in de praktijk

Bijstellen alleen bij twijfelgevallen

Zoals eerder beschreven benadrukken de geïnterviewden dat de advisering een zorgvuldig proces is, waarbij meerdere personen uit de basisschool betrokken zijn. Bovendien zijn zij van mening dat het schooladvies meerwaarde heeft boven een eindtoetsscore omdat het schooladvies gebaseerd is op de ontwikkeling van een kind gedurende de gehele basisschoolperiode. De eindtoets zien zij als een momentopname. De geïnterviewden zijn daarom van mening dat bijstelling van het schooladvies alleen plaats zou moeten vinden bij echte twijfelgevallen. *“Bijstellen zou alleen moeten gebeuren als er bij het opstellen van het advies al sprake is van twijfel. De eindtoets kan dan een soort eindoordeel geven.”* Of stelliger, *“Je maakt jezelf als school ongeloofwaardig als je heel veel bijstellingen hebt. Je geeft daarmee als het ware aan dat je geen vertrouwen hebt in je eerder gegeven advies en de totstandkoming hiervan.”*

Toename van bijstellingen?

Volgens de geïnterviewden waren er in de praktijk het afgelopen schooljaar meer bijstellingen dan vorig jaar en ze zien daarbij grote verschillen tussen scholen. Zij geven hiervoor meerdere redenen. In de eerste plaats zijn er scholen die *“te snel zwichten voor de druk van ouders.”* Dit is volgens de geïnterviewden onwenselijk omdat het schooladvies zoals gezegd een beter beeld geeft dan een eindtoetsscore. *“Het gaat om de film en niet om de foto.”*

Ten tweede zijn er volgens de geïnterviewden ouders die hun kind naar toetstraining sturen. Zij zeggen hierover:

- *“Hierdoor geeft de toets geen betrouwbaar beeld van wat een kind echt kan. Het nadeel van de momentopname in vergelijking tot kijken naar de gehele ontwikkeling wordt hierdoor versterkt.”*
- *“Door toetstraining wordt de kansongelijkheid juist versterkt. Dat is juist niet wat we willen.”*
- *“Als leerlingen toetstraining volgen lijkt het bij de eindtoets misschien of ze zijn gegroeid, maar zodra ze dan in het vo komen, vallen ze door de mand.”*

Een laatste reden waarom er dit schooljaar meer bijstellingen zijn dan vorig schooljaar heeft volgens de betrokkenen te maken met een brief van de Staatssecretaris. Daarin geeft hij aan dat leerlingen bij de afweging tot bijstelling het voordeel van de twijfel zouden moeten krijgen. Hij vraagt daarbij met name aandacht voor *“leerlingen en ouders die zelf minder mondig zijn of de mogelijkheden tot heroverweging van het advies niet kennen.”*⁷ Geïnterviewden zeggen over deze brief: *“Dat heeft zeker effect gehad. Scholen hebben hierdoor eerder bijgesteld. Soms hebben ouders deze informatie ook gebruikt bij hun vraag om bijstelling.”* Dit laatste lijkt in tegenspraak met de bedoeling van de brief. Het zijn volgens de geïnterviewden namelijk niet de ouders waarvoor in de brief aandacht gevraagd wordt, maar *“het zijn hoogopgeleide ouders die een bijstelling van het advies af proberen te dwingen.”*

Problemen bij bijstellingen

Het tijdstip waarop de bijstellingen bekend zijn, zorgt volgens de betrokkenen in de praktijk voor problemen. Zij zijn van mening dat de bijstellingen te laat bekend zijn, waardoor vo-scholen te laat zicht hebben op het daadwerkelijke aantal brugklasleerlingen. *“Bijstellingen hebben tot gevolg dat sommige leerlingen met een bijgesteld advies zich aanmelden bij een andere vo-school. Er verdwijnen leerlingen naar een andere school en er komen nieuwe leerlingen bij. Hierdoor kan het voorkomen dat wij de brugklasindeling na de bijstellingen weer om moeten gooien.”* Een andere geïnterviewde zegt over het late tijdstip: *“We hebben te laat zicht op het aantal leerlingen en daardoor ook op de benodigde formatie.”*

Niet alleen voor vo-scholen, maar ook voor leerlingen kan het late tijdstip problemen opleveren. *“De planning van kennismakingsdagen voor leerlingen met hun toekomstige klas komt onder druk te staan. Het is te laat duidelijk wat de precieze klassensamenstelling is. Hierdoor kan het voorkomen dat leerlingen in een andere klas of op een andere school komen dan waarmee ze kennis hebben gemaakt.”*

In sommige gemeenten/regio's zijn er vo-scholen waar het aantal aanmeldingen groter is dan het aantal beschikbare plaatsen. Er wordt geloot om te bepalen welke leerlingen worden toegelaten. Deze loting vindt plaats vóór de bijstellingen van de adviezen. Dit is nadelig voor leerlingen met een bijgesteld advies. *“Scholen met loting zit vol vóór de bijstellingen. Leerlingen met een bijgesteld advies hebben dus veel minder keuze voor een vo-school.”* Maar ook voor leerlingen zonder bijstelling kan het late tijdstip

⁷ Zie hiervoor de [brief](#) aan de scholen en besturen voor primair onderwijs *De overgang van leerlingen van primair naar voortgezet onderwijs*.

van de bijstellingen invloed hebben. *“Loting vindt plaats voor bijstelling. Er kunnen daardoor leerlingen worden uitgeloot, waarvoor na bijstellingen wel plek blijkt te zijn. Dit versterkt de onduidelijkheid voor leerlingen en ouders.”* En ook, *“Als er na de bijstellingen plekken vrij komen op een school, bellen we leerlingen op de wachtlijst. Zij kunnen er dan voor kiezen alsnog te komen. Op een andere school komen er dan weer plekken vrij.”*

Bijstelling van advies praktijkonderwijs?

Wettelijk gezien hoeven leerlingen met een IQ lager dan 70 geen eindtoets te maken.⁸ Er zijn echter ook leerlingen met een schooladvies praktijkonderwijs met een IQ hoger dan 70. Deze leerlingen maken wel een eindtoets. Eindtoetsen geven echter geen advies praktijkonderwijs. Op de website van de Centrale Eindtoets is hierover te lezen: *“De Centrale Eindtoets geeft geen advies af voor het praktijkonderwijs (pro). Het schooladvies pro bevat meer dan een resultaat van een leerling vorderingstoets. Sociale vaardigheden en IQ zijn bijvoorbeeld ook van belang bij het advies pro. Die worden niet gemeten met de Centrale Eindtoets. Een leerling kan dus als resultaat op de Centrale Eindtoets als advies bb krijgen terwijl de school als advies pro heeft gegeven.”*⁹ Geïnterviewden ervaren dit in de praktijk als een probleem.

- *“Ouders vragen op basis van de eindtoets om bijstelling van het schooladvies naar een vmbo-basis-advies, terwijl dit niet gegrond is.”*
- *“Voor ouders is dit niet logisch. Zij willen op basis van de eindtoets een bijstelling van het schooladvies zien. Dit leidt tot erg veel druk bij basisscholen. Sommigen zullen het schooladvies, tegen beter weten in, bijstellen naar een vmbo-basis-advies.”*

Verplichte bijstelling onwenselijk

In de Tweede Kamer is een motie¹⁰ ingediend met als kern: het schooladvies wordt automatisch naar boven bijgesteld als de score op de eindtoets past bij een hoger onderwijsniveau dan het oorspronkelijke schooladvies. We hebben de geïnterviewden gevraagd wat zij vinden van een dergelijke automatische bijstelling. De geïnterviewden zijn hier unaniem tegenstander van.

- *“Een verplichte bijstelling van het schooladvies is een motie van wantrouwen over de professionaliteit van het basisonderwijs.”*
- *“Houd op met bijstellingen. Deze ondermijnen het zorgvuldig opgebouwde schooladvies en zorgen naast organisatorische problemen ook voor onduidelijkheid bij ouders en leerlingen.”*
- *“Wanneer we hieraan toegeven, kijken we toch weer naar de foto en niet naar de film.”*
- *“Een momentopname zou dan het zorgvuldig samengestelde advies teniet kunnen doen. Een verplichte bijstelling is daarom geen goed idee.”*
- *“Als dat doorgaat, zijn we bijna weer terug bij de situatie van voor de nieuwe regelgeving. De toets wordt weer bepalend. Met dat verschil dat de toetsscores toen in elk geval tijdig bekend waren.”*
- *“Dit is geen oplossing voor het probleem. Als er scholen zijn waar te veel discrepantie is tussen de schooladviezen en de eindtoetsscores, dan moeten zij daarop aangesproken worden. Zij moeten de kwaliteit van hun adviezen verbeteren.”*

2.2 Waarop is het advies gebaseerd?

Zijn er afspraken gemaakt over criteria om te bepalen voor welk onderwijstype een leerling een advies krijgt? Voor de beantwoording van deze vraag hebben we in de eerste plaats gekeken of er afspraken

⁸ Beleidsregel ontheffingsgronden eindtoetsing PO. Gepubliceerd in Staatscourant nr. 26026 d.d. 18 september 2014.

⁹ Zie: <https://www.centraleeindtoetspo.nl/schoolbesturen-en-directies/veelgestelde-vragen/vraag-ontheffingsgronden/>

¹⁰ Zie [motie](#) van het lid Ypma d.d. 22 juni 2016.

zijn over het gebruik van toetsprestaties. Indien dat het geval is, hebben we gekeken of de toetsprestaties gebruikt worden als richtsnoer of dat er normen zijn voor toetsprestaties als hard criterium (minimale toetsscores die nodig zijn voor een advies van een bepaald niveau). Ten tweede hebben we in beeld gebracht of basisscholen en vo-scholen afspraken hebben gemaakt over het gebruik van 'kindkenmerken' bij de advisering. Bij dergelijke kenmerken gaat het bijvoorbeeld om motivatie, huiswerkgedrag, doorzettingsvermogen en leerstrategie. Tot slot hebben we gekeken of er afspraken zijn gemaakt hoe te adviseren in het geval toetsprestaties en kindkenmerken niet eenduidig op hetzelfde advies wijzen.

Tabel 2.3 Afspraken over criteria om het adviesniveau te bepalen

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
gebruik toetsscores				
nee	1	2,9	5	0,6
richtsnoer	22	62,9	598	77,2
hard criterium	1	2,9	17	2,2
geen afspraken	11	31,4	155	20,0
<i>totaal</i>	35	100	775	100
gebruik kindkenmerken				
nee	0	0	0	0
ja	21	60,0	594	76,6
geen afspraken	14	40,0	181	23,4
<i>totaal</i>	35	100	775	100
afspraken bij wisselend beeld				
basisschool beslist	9	25,7	363	46,8
overleg basis- en voortgezet onderwijs	3	8,6	56	7,2
geen afspraken	23	65,7	356	45,9
<i>totaal</i>	35	100	775	100

Voor een meerderheid van de scholen geldt dat de afspraak is dat toetsscores gebruikt worden als richtsnoer voor basisscholen bij het opstellen van het advies (77,2%). In de G4 geldt deze afspraak voor alle scholen, voor scholen uit de G33 voor 50 procent en voor scholen uit de overige gemeenten voor 89 procent.¹¹ Slechts in één plaatsingswijzer is de afspraak opgenomen dat toetsscores niet gebruikt worden bij het opstellen van het advies. Ook in slechts één plaatsingswijzer worden toetsscores gebruikt als hard criterium. Het advies wordt hier berekend op basis van toetsscores. Dit berekende advies gaat gepaard met een plaatsingsadvies waarin onder meer gekeken wordt naar kindkenmerken en dat door de vo-scholen gebruikt wordt voor toelating en plaatsing. In de overige gevallen (20% van de scholen) zijn geen afspraken gemaakt over het gebruik van toetsscores bij de advisering.

Eveneens voor een meerderheid van de scholen geldt de afspraak dat kindkenmerken gebruikt worden bij het opstellen van het advies (76,6%). Ter illustratie van deze afspraken zijn in de bijlagen van plaatsingswijzers in sommige gevallen leerlingprofielen per onderwijstype opgenomen. In de G4 geldt de afspraak dat kindkenmerken worden gebruikt voor alle scholen, in de G33 voor 51 procent van de

¹¹ Zoals eerder gezegd is de onderzoeksgroep niet representatief voor scholen uit de overige gemeenten. We weten daarom niet of dit hoge percentage voor alle overige gemeenten geldt.

scholen en in de overige gemeenten voor 86 procent. Bij de rest van de scholen zijn er geen afspraken over het gebruik van kindkenmerken.

Het is zeer goed denkbaar dat toetsprestaties en kindkenmerken niet eenduidig op hetzelfde advies wijzen. In deze situatie zijn de groepen scholen waarvoor geldt dat dan de basisschool beslist en dat daarvoor geen afspraken zijn ongeveer even groot (respectievelijk 46,8% en 45,9%). Bij de overige 7,2% van de scholen is afgesproken dat in dergelijke gevallen overlegd wordt tussen de basis- en vo-school.

3 Toelating en plaatsing

3.1 Afspraken over toelating

Welke afspraken maken basis- en vo-scholen over de toelating van leerlingen tot het voortgezet onderwijs? In het bijzonder is de vraag of er afspraken zijn om LVS-toetsgegevens te gebruiken voor de toelating van leerlingen. Bij bijna 92 procent van de scholen is de afspraak dat het advies bindend is bij de toelating van leerlingen. Bijna zeven procent van de vo-scholen heeft afgesproken bij toelating gebruik te maken van het advies en/of het plaatsingsadvies (0,9% van het totaal aantal scholen gebruikt advies en plaatsingsadvies en 5,7% alleen het plaatsingsadvies). Eveneens een kleine groep scholen (1,7%) heeft afgesproken dat toelating gebeurt op basis van het advies en het onderwijskundig rapport. Er zijn geen scholen die hebben afgesproken LVS-gegevens te gebruiken bij de toelating van al hun leerlingen. Kanttekening hierbij is dat de 1,7 procent scholen die het onderwijskundig rapport (OKR) gebruikt, via dit OKR ook gebruik zou kunnen maken van de LVS-gegevens. Verder geeft een deel van de mensen die wij tijdens onze belronde gesproken hebben ongevraagd aan dat LVS-gegevens wel gebruikt worden bij de toelating van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften (in het kader van passend onderwijs), bijvoorbeeld voor toelating tot het praktijkonderwijs.

Tabel 3.1 Afspraken over toelating

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
advies bindend	30	85,7	711	91,7
toelating op basis van advies en/of plaatsingsadvies	4	11,4	51	6,6
toelating op basis van advies en onderwijskundig rapport	1	2,9	13	1,7
<i>totaal</i>	35	100	775	100

3.2 Afspraken over plaatsing

Als een leerling is toegelaten tot een vo-school, zorgt deze school voor plaatsing in een brugklastype passend bij het advies van de leerling. Bijvoorbeeld een leerling met een havo-advies kan geplaatst worden in een van de drie volgende brugklastypen: een vmbo-tl/havo-klas, een havo-klas of een havo/vwo-klas. De vraag is welke afspraken basis- en vo-scholen hebben gemaakt over de plaatsing van leerlingen in brugklastypen. Evenals bij toelating, is de vraag in het bijzonder of er daarbij afspraken zijn gemaakt over het gebruik van LVS-toetsgegevens.

Voor bijna de helft van de scholen geldt dat er geen afspraken zijn over de plaatsing van leerlingen in brugklastypen. In deze gevallen zijn het de afzonderlijke vo-scholen die beslissen welke informatie zij gebruiken om te bepalen in welk brugklastype zij een leerling plaatsen (zie tabel 3.2). In de G4 is het percentage scholen dat geen afspraken heeft gemaakt over de plaatsing van leerlingen groter dan in de G33 en overige gemeenten (G4 78%, G33 38% en overige gemeenten 34%).

Tabel 3.2 Afspraken over plaatsing in brugklatype

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
plaatsing op basis van advies en onderwijskundig rapport	9	25,7	170	21,9
plaatsing op basis van advies en plaatsingsadvies	6	17,1	156	20,1
plaatsing op basis van advies, LVS-gegevens gebruikt voor in beeld brengen ondersteuningsbehoefte	2	5,7	28	3,6
plaatsing op basis van advies	5	14,3	53	6,8
geen afspraken	13	37,1	368	47,5
<i>totaal</i>	35	100	775	100

Bijna 22 procent van de scholen heeft afgesproken bij de plaatsing van leerlingen naast het advies ook gebruik te maken van het OKR van een leerling. In dit OKR zijn in de meeste gevallen ook de LVS-gegevens van leerlingen opgenomen (zie hoofdstuk 4). Via het OKR maken deze scholen bij de plaatsing van de leerlingen dus gebruik van de LVS-gegevens. Een vijfde deel van de scholen heeft afgesproken leerlingen te plaatsen op basis van het advies en het plaatsingsadvies. Een kleine groep van 7 procent van de scholen heeft afgesproken leerlingen te plaatsen conform het advies van de basisschool. Tot slot is er een kleine groep scholen (3,6%) die aangeeft in het kader van passend onderwijs afspraken te hebben gemaakt over het gebruik van LVS-gegevens bij de plaatsing van leerlingen en verder het advies te gebruiken bij plaatsing.

3.2.1 Plaatsing in de praktijk

Relatie adviezen en brugklastypen

We hebben vier gemeenten/regio's gesproken waar alleen schooladviezen worden gegeven en vier gemeenten/regio's die naast schooladviezen ook plaatsingsadviezen geven. Deze laatste vier gemeenten/regio's hebben afgesproken dat het plaatsingsadvies gevolgd wordt. Uit de gesprekken blijkt dat er verschillen zijn tussen vo-scholen, vaak ook binnen een gemeente/regio, in de manier waarop zij bepalen in welke brugklas een leerling geplaatst wordt. We hebben de volgende varianten gehoord:

- *“Leerlingen met een meervoudig advies worden over het algemeen geplaatst op het hoogste niveau. Bijvoorbeeld een leerling met een havo-advies wordt geplaatst in een havo/vwo-brugklas. Hier wordt alleen van afgeweken als ouders vragen om plaatsing in een tl/havo-klas.”*
- *“Bij plaatsing kijken we naar het advies en naar informatie uit het OKR. Warme overdracht is hierbij belangrijk. Op basis daarvan weten vo-scholen in welke dakpanklas een leerling met een enkelvoudig advies het beste geplaatst kan worden en in welke homogene brugklas een leerling met een meervoudig advies op zijn plek is.”*
- *“Bij plaatsing in een homogene brugklas volgen de vo-scholen het enkelvoudig advies.”*
- *“Bij meervoudige (plaatsings)adviezen heeft het de voorkeur om leerlingen aan de bovenkant van het (plaatsings)advies te plaatsen .”*
- *“De plaatsingsadviezen zijn meervoudig en veel vo-scholen hebben dakpanklassen. Bij plaatsing volgen vo-scholen het plaatsingsadvies.”*
- *“Plaatsing gebeurt minimaal op het niveau van het plaatsingsadvies.”*

Sommige vo-scholen gebruiken naast het (plaatsings)advies ook informatie uit het OKR om te bepalen in welk brugklatype een leerling geplaatst wordt. Daarop gaan we in paragraaf 4.4 nader in.

Hoe de regelgeving te interpreteren?

In twee gemeenten/regio's blijkt er onduidelijkheid te bestaan over de regelgeving. Het idee is daar dat een leerling met een meervoudig advies geplaatst moet worden op het hoogste niveau van het advies. We hebben twee voorbeelden gekregen.

- *“Een leerling met een havo/vwo-advies mag niet geplaatst worden in een homogene havo-klas.”*
- *“Een leerling met een havo-advies mag je niet plaatsen in een mavo/havo-brugklas.”*

De uitleg die gegeven wordt op website 'Nieuwe regelgeving overgang po-vo' is voor hen niet eenduidig.¹²

Niveau van brugklassen

Hoewel de naamgeving van de brugklassen wellicht anders doet vermoeden, is hiermee lang niet altijd duidelijk op welk niveau wordt lesgegeven in een brugklas. Alleen kijken naar de naam van een brugklas geeft daardoor niet alle informatie over het niveau waarop leerlingen geplaatst worden. Zo hebben we bijvoorbeeld gesproken met twee vo-scholen die allebei onder meer dakpanklassen vmbo-tl/havo hebben. Op de ene school wordt in deze brugklas les gegeven op het niveau vmbo-tl. Leerlingen die op dit niveau uitstekend presteren kunnen na de brugklas doorstromen naar een havo-klas. De andere school geeft in deze brugklas les op havo-niveau. Leerlingen die dit niveau niet aankunnen, stromen na de brugklas door naar een vmbo-tl-klas. Een ander voorbeeld betreft een school met meerjarige brede brugklassen vmbo-tl/havo/vwo.¹³ In alle klassen en bij alle vakken wordt het onderwijs op drie niveaus aangeboden. Leerling doen elk vak op het niveau dat het beste bij hen pas. Veel leerlingen doen niet alle vakken op hetzelfde niveau. Op die manier kunnen ze ontdekken wat ze wel en niet aankunnen en op het juiste niveau doorstromen na de brugklas.

3.3 Afspraken over moment van toelating en plaatsing

Als laatste onderwerp rondom toelating en plaatsing hebben we gekeken naar het moment van toelating en plaatsing. We hebben daarbij gekeken hoe lang de periode is tussen enerzijds de aanmelding van een leerling en anderzijds de toelating en plaatsing van een leerling.

Voor bijna de helft van de scholen geldt dat toelating en plaatsing gelijktijdig plaatsvinden binnen zes weken na aanmelding van een leerling. Toelating en plaatsing gelijktijdig, maar dan binnen acht tot tien weken na aanmelding, is voor acht procent van de scholen van toepassing. Bij de andere scholen vindt de toelating eerder plaats dan de plaatsing. In verhouding het meest voorkomend is dan de afspraak dat toelating direct bij of kort na de aanmelding bekend is en dat plaatsing binnen zes weken na aanmelding gebeurt (17,8% van de totale groep scholen). In de G4 hebben minder scholen dan in andere gemeenten afgesproken dat toelating en plaatsing gelijktijdig plaatsvinden binnen zes weken na aanmelding en hebben zij vaker geen afspraken over plaatsing in een brugklatype.

¹² Zie: <http://www.nieuweregelingovergangpo-vo.nl/veelgestelde-vragen/>

¹³ Zie het artikel 'Drie jaar in de brugklas is voor iedereen beter' in *de Volksrant* d.d. 3 juni 2016.

Tabel 3.3 Afspraken over moment van toelating en plaatsing

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
toelating en plaatsing gelijktijdig, binnen 6 weken (of eerder) na aanmelding	17	48,6	365	47,1
toelating en plaatsing gelijktijdig, binnen 8-10 weken na aanmelding	2	5,7	53	6,8
toelating direct bij of kort na aanmelding, plaatsing binnen 6 weken na aanmelding	7	20,0	138	17,8
toelating direct bij of kort na aanmelding, plaatsing binnen 8-10 weken na aanmelding	2	5,7	39	5,0
toelating binnen 6 weken na aanmelding, plaatsing binnen 8-10 weken na aanmelding	4	11,4	74	9,5
toelating binnen 6 weken na aanmelding, plaatsing geen afspraken	3	8,6	106	13,7
<i>totaal</i>	<i>35</i>	<i>100</i>	<i>775</i>	<i>100</i>

Voorgaande geldt uitsluitend voor leerlingen zonder bijgesteld advies. Het late tijdstip waarop de bijstelling bekend zijn, heeft tot gevolg dat het tijdspad voor leerlingen met een bijgesteld advies opschuift in de tijd en (te) krap is. In paragraaf 2.1.5 hebben we daar al uitvoerig aandacht aan besteed.

4 Onderwijskundig rapport

4.1 Moment van overdracht van onderwijskundig rapport

Welke afspraken hebben basis- en vo-scholen gemaakt over het moment waarop het onderwijskundig rapport (OKR) door de basisschool wordt overgedragen aan de vo-school? Meer in het bijzonder gaat het om de vraag of het OKR voor of na de toelating van leerlingen wordt overgedragen. Een zeer ruime meerderheid van de scholen (90,8%) heeft afgesproken dat het OKR voor toelating wordt overgedragen.

Vier procent van de vo-scholen ontvangt het OKR na toelating. Een groep van eveneens vier procent van de scholen heeft andere afspraken. Bij de twee plaatsingswijzers behorend tot deze categorie geldt in het eerste geval dat het onderwijskundig rapport in twee delen wordt overgedragen naar het voortgezet onderwijs, een deel voor toelating en een deel na toelating. In het tweede geval is de afspraak dat basisscholen zelf kunnen beslissen wanneer zij het onderwijskundig rapport overdragen. Een deel doet dit voor toelating en een deel na toelating.

Tabel 4.1 Afspraken over moment van overdracht onderwijskundig rapport

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
voor toelating (bij of kort na aanmelding)	29	82,9	704	90,8
na toelating	3	8,6	33	4,3
anders	2	5,7	32	4,1
onderwijskundig rapport niet naar vo	1	2,9	6	0,8
<i>totaal</i>	<i>35</i>	<i>100</i>	<i>775</i>	<i>100</i>

4.2 Informatie in het onderwijskundig rapport

Welke informatie is opgenomen in het OKR dat vo-scholen ontvangen van het basisonderwijs?

Tabel 4.2 Afspraken over informatie in het onderwijskundig rapport (per onderwerp aantal en percentage ja)

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
leerresultaten op methode-onafhankelijke toetsen	32	91,4	661	85,3
leerresultaten op methodegebonden toetsen	17	48,6	279	36,0
sociaal-emotionele ontwikkeling / gedrags- en/of kindkenmerken	32	91,4	679	87,6
gegeven ondersteuning en begeleiding	31	88,6	735	94,8
plaatsingsadvies	13	37,1	296	38,2
verzuimhistorie	11	31,4	156	20,1
anders	11	31,4	251	32,4

Een ruime meerderheid van de vo-scholen heeft afgesproken dat in het OKR informatie is opgenomen over de gegeven ondersteuning en begeleiding (94,8%), de sociaal-emotionele ontwikkeling / gedrags- en/of kindkenmerken (87,6%) en de leerresultaten op methode-onafhankelijke toetsen (85,3%). In het OKR dat vo-scholen ontvangen is bij een minderheid van de scholen informatie opgenomen over de

overige onderwerpen. In de meeste gevallen waar informatie uit de categorie 'anders' is opgenomen betreft het informatie over gestelde diagnoses en/of over extra onderzoeken die in dit verband zijn afgenomen.

4.3 Rol van ouders bij het onderwijskundig rapport

Welke afspraken zijn er gemaakt over de rol van ouders bij het OKR? Voor bijna de helft van de vo-scholen geldt dat het OKR dat zij krijgen door ouders is ingezien of is besproken met ouders en dat het OKR vervolgens is ondertekend door ouders. Bij bijna een kwart van de vo-scholen hebben ouders het rapport wel gezien of besproken met de basisschool, maar niet ondertekend. Voor de overige scholen geldt dat ouders in aanvulling op de inzage of bespreking de mogelijkheid hebben gehad om het OKR aan te vullen met hun visie (ruim een kwart van de scholen). Bij negen procent hebben de ouders het na hun eigen aanvulling nog ondertekend. In de G4 en de overige gemeenten hebben ouders vaker dan in de G33 de mogelijkheid het OKR aan te vullen (respectievelijk 31%, 34% en 19%).

Tabel 4.3 Afspraken over de rol van ouders bij het onderwijskundig rapport

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
inzien / bespreken	7	20,0	184	23,7
inzien / bespreken en ondertekenen	17	48,6	378	48,8
inzien / bespreken en mogelijkheid tot aanvullen	5	14,3	145	18,7
inzien / bespreken, mogelijkheid tot aanvullen en ondertekenen	6	17,1	68	8,8
<i>totaal</i>	35	100	775	100

4.4 Gebruik van het onderwijskundig rapport in de praktijk

Gebruiksvormen

Alle geïnterviewden geven aan dat de informatie uit het OKR door docenten en mentoren van brugklasleerlingen gebruikt wordt. Zij gebruiken deze om te kijken "*hoe kunnen wij deze leerlingen het beste onderwijs geven en zo goed mogelijk ondersteunen en begeleiden*".

Wat betreft de overige gebruiksvormen van het OKR zien we verschillen tussen vo-scholen, zowel binnen een gemeente/regio als tussen gemeenten/regio's. De geïnterviewden noemen de volgende gebruiksvormen.

- "*Wij gebruiken het OKR als startpunt bij de warme overdracht. Doordat de vo-school de informatie al heeft kunnen lezen, kan het overdrachtsgesprek gerichter plaats vinden.*"
- "*De informatie uit het OKR is onmisbaar om daar waar nodig tijdig afspraken te maken over de begeleiding van een leerling, bijvoorbeeld met schoolmaatschappelijk werk.*"
- "*De informatie uit het OKR is een hulpmiddel bij de klassenindeling. Als de aantallen leerlingen op basis van uitsluitend het schooladvies niet goed uitkomen, kijken we op basis van de informatie uit het OKR welke leerlingen wellicht in een hoger brugklastype kunnen worden geplaatst.*"
- "*Op basis van de informatie uit het OKR kijken we welke mentor het beste bij een leerling past en welke leerlingen we beter niet bij elkaar in één klas kunnen zetten.*"

OKR en passend onderwijs

Het OKR speelt op vrijwel alle vo-scholen een belangrijke rol in het kader van passend onderwijs; alleen bij leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte speelt het OKR een rol bij de toelating. De geïnterviewden benadrukken dat het van belang is om het OKR voor toelating te ontvangen, zodat vo-scholen aan hun zorgplicht kunnen voldoen. Bij leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte kijkt de school of deze ondersteuningsbehoefte past binnen de basisondersteuning. In dit geval wordt de leerling toegelaten. Als de school de benodigde extra ondersteuning niet kan bieden, overlegt zij met de ouders over een passende plek op een andere school. Om dit traject zorgvuldig te kunnen doorlopen, is de aanmelding van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte vaak enkele maanden eerder dan die van andere leerlingen.

Tijdstip van overdracht

In paragraaf 4.1 hebben we beschreven dat een zeer ruime meerderheid van de gemeenten/regio's heeft afgesproken dat het OKR voor toelating wordt overgedragen. In de Tweede Kamer is een motie ingediend die ervoor pleit dat het OKR pas na toelating overgedragen mag worden.¹⁴ Reden voor deze motie is dat alleen het schooladvies gebruikt mag worden voor toelating en niet het OKR. De geïnterviewden zijn, zoals hierboven aangegeven, van mening dat het OKR voor toelating overgedragen moet worden, omdat vo-scholen anders niet aan hun zorgplicht kunnen voldoen.

Ook voor de andere gebruiksvormen zijn de geïnterviewden geen voorstander van een latere overdracht van het OKR. Met uitzondering van vo-scholen waar loting is, geldt volgens de geïnterviewden: *“Als het advies passend is, is de regel aanmelden is toelaten.”* Tussen de aanmelding en het formele moment van toelating zit vaak een periode van minimaal een aantal weken (zie ook tabel 3.3). *“Het is dan zonde om kostbare tijd verloren te laten gaan die we goed kunnen gebruiken voor onder meer de voorbereiding van de warme overdracht en de klassenindeling.”* Een deel van de geïnterviewden is van mening dat de in de Tweede Kamer ingediende motie *“getuigt van wantrouwen richting vo-scholen.”* *“Als een school misbruik maakt van het OKR bij toelating, is het beter de betreffende school daarop aan te spreken dan alle scholen uit wantrouwen regels op te leggen.”*

¹⁴ Zie [motie](#) van de leden Klaver en Van Meenen d.d. 25 februari 2015.

5 Overige afspraken

5.1 Overige onderwerpen in plaatsingswijzers

In het voorgaande hebben we besproken welke afspraken basis- en vo-scholen hebben gemaakt over advisering, over toelating en plaatsing en over het onderwijskundig rapport. In dit laatste hoofdstuk kijken we over welke andere onderwerpen scholen afspraken hebben gemaakt in plaatsingswijzers.

Tabel 5.1 Afspraken over overige onderwerpen (per onderwerp aantal en percentage ja)

	plaatsingswijzers		vo-scholen	
	aantal	percentage	aantal	percentage
voorlichting en open dagen	10	28,6	240	31,0
tijdpad	19	54,3	448	57,8
zorgplicht (passend onderwijs)	18	51,4	465	60,0
warme overdracht	11	31,4	336	43,4
klachtenregeling	6	17,1	167	21,5
procedure bij overaanmelding	9	25,7	380	49,0

Ongeveer 60 procent van de scholen heeft afspraken gemaakt over de rol van de zorgplicht bij de overgang van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften naar het vo en over een gedetailleerd tijdpad bij de overgang. Bijna de helft van de vo-scholen heeft in de plaatsingswijzer afspraken staan over de procedure die gevolgd wordt bij overaanmelding, zoals loting en matching. Voor 43 procent van de scholen geldt dat zij met de basisscholen afspraken hebben gemaakt over de zogenaamde warme overdracht van leerlingen. Bij bijna een derde van de scholen staan er in de plaatsingswijzers afspraken over de voorlichting aan en open dagen voor leerlingen en hun ouders. Tot slot heeft ruim 21 procent van de scholen in de plaatsingswijzer informatie over een klachtenregeling opgenomen. In de plaatsingswijzers van scholen uit de G4 is vaker informatie opgenomen over de zes overige onderwerpen dan in plaatsingswijzers van scholen uit de andere gemeenten.

5.2 Draagvlak

In de geïnterviewde gemeenten/regio's zijn de afspraken uit de plaatsingswijzers opgesteld door een brede vertegenwoordiging van betrokkenen uit het po en vo. Er is groot draagvlak voor de afspraken en de geïnterviewden zijn tevreden over de afspraken en hoe deze in de praktijk werken. Verder zijn de geïnterviewden van mening dat het veld tijd moet krijgen om met de nieuwe regelgeving te werken. *“Steeds nieuwe regels vanuit de overheid zijn betuttelend en doen geen recht aan de professionaliteit van het personeel op de scholen.”* *“Door steeds dingen aan te passen, bestaat het risico dat we het kind met het badwater weggooien.”* De geïnterviewde gemeenten/regio's houden overwegend goed zicht op de overgang van basis- naar voortgezet onderwijs zodat zij daar waar nodig zelf aanpassingen kunnen doen in hun plaatsingswijzer.

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht
t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80
info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, september 2016

In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap